

ROZŠÍŘENÍ A STANOVIŠTNÍ NÁROKY ZÁPŘEDNIC RODU *CHEIRACANTHIUM* (ARANEAE, MITURGIDAE) V ČESKU

Distribution and habitat preferences of spiders of the genus *Cheiracanthium* (Araneae, Miturgidae) in Czechia

Jan DOLANSKÝ

Východočeské muzeum v Pardubicích, Zámek 2, 530 02 Pardubice,
e-mail: dolansky@vcm.cz

Klíčová slova: *Cheiracanthium*, distribution, habitat preferences

Úvod

Zápřednice rodu *Cheiracanthium* C. L. Koch, 1839 žijí skrytým způsobem života. Druhy, které si nevytvářejí zámotky na vrcholcích travin, je obtížné nalézt metodami běžně užívanými při arachnologickém průzkumu. Determinačně se jedná o obtížnou skupinu. Ve sbírkách jsou zřídka větší série jedinců nebo srovnávací materiál s ucelenými soubory našich druhů. Důsledkem uvedených skutečností vznikalo množství omylů v dosud publikovaných údajích. Práce shrnuje výsledky revize sbírkového materiálu rodu *Cheiracanthium* spolu s nově získanými údaji z území Česka.

Metody a materiál

Byl revidován dostupný sbírkový materiál pavouků rodu *Cheiracanthium* z území České republiky ze soukromých i institucionálních sbírek. Pouze u druhu *Cheiracanthium erraticum* nebyl revidován veškerý dostupný materiál, jelikož se jedná o hojný druh s předpokladem výskytu na většině území ČR, u něhož v chladnějších oblastech republiky není pravděpodobná záměna s jiným druhem. Dále byl zpracován nově získaný materiál, většinou cíleně sbíraný na vytipovaných lokalitách, především metodou nočního smyku a sklepáváním. Druhy s nápadnými zámotky byly sbírány také pomocí individuálního sběru. Významná část materiálu byla též nashromážděna od odborné i laické veřejnosti.

K vyhledávání nových lokalit byla kromě běžně dostupných mapových podkladů použita i vrstva mapování biotopů Natura 2000.

Nasbírání juvenilní a subadultní jedinci byli dochováni v laboratorních podmínkách. Determinace byla prováděna na základě taxonomické literatury (z významnějších prací např. KOCH 1866, HERMAN 1879, CHYZER & KULCZYŃSKI 1897, SIMON 1932, REIMOSER 1937, STERGHU 1985, HEIMER & NENTWIG 1991, ROBERTS 1998, ALMQUIST 2006) i podle nově zjištěných morfologických znaků (DOLANSKÝ in prep.).

Jako výchozí soubor faunistických údajů pro revizi byla využita elektronická databáze ke Katalogu pavouků ČR (BUCHAR & RŮŽIČKA 2002), ve kterém je podchycena většina faunistických údajů o pavoucích do roku 2000. V práci jsou podchyceny i veškeré faunistické údaje publikované po roce 2000.

Žádný druh rodu *Cheiracanthium* nebyl podroben cílenému mapování na celém území ČR.

Veškerý uvedený materiál determinoval autor článku, pokud není uvedeno jinak. U literárních údajů je uvedeno, zda byly autorem revidovány.

Mapy rozšíření byly vytvořeny nástrojem pro kreslení síťových map (BioLib 2011).

Přehled materiálu

Použité zkratky: čtyřciferný kód tučně – číslo čtverce středoevropského síťového mapování, ♂ – samec, ♀ – samice, juv. – mládě, subad. – subadultní jedinec, det. – determinoval, doch. – dochován v laboratorních podmínkách do uvedeného stadia, leg. – sbíral, coll. – uloženo ve sbírce, rev. – revidoval, PP – přírodní památka, PR – přírodní rezervace, NPP – národní přírodní památka, NPR – národní přírodní rezervace

Cheiracanthium campestre Lohmander, 1944

5446 – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev.; **5548** – Buchar & Růžička (2002) (mylně jako *Ch. virescens*), J. Dolanský rev.; **5652** – Buchar & Růžička (2002) (mylně jako *Ch. virescens*), J. Dolanský rev.; **5753** – Kozly, PP Píščina u Tišic, 25.5.1961, 1♀, J. Buchar leg.; **5852** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev., viz Kůrka & al. (2007); Praha, Troja, PP Havranka, 2.6.1993, 1♀, K. Hůrka leg. (J. Buchar coll.); **5853** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev., viz Kůrka & al. (2007); **5854** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev.; Čelákovice, 3.6.1963, 1♀, J. Buchar leg.; Káraný, 9.5.2006, 1♀, 22.9.2006, 15 juv. (4♂, 11♀ doch.), J. Dolanský leg.; **5860** – Dřiteč, popílkoviště, 3.5.–12.5.2006, 1♂, 28.7.2005, 1 juv., 1.9.2005, 2 subad. ♀, 1 juv. (2♀ doch.), 21.4.2006, 1♀, 3.5.2006, 7♂, 11♀, 16.4.2007, 2♂, 17.4.2007, 1♂, 26.4.2007, 1♀, 14.7.2008, 1 juv., 19.4.–3.5.2006, 1♀, J. Dolanský leg.; **5861** – Dolanský (2003) (mylně jako *Ch. virescens*), J. Dolanský rev.; **5951** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev., viz Kůrka et al. (2007); **5952** – Buchar & Růžička (2002), (mylně jako *Ch. virescens*), viz Kůrka & al. (2007); **5953** – Praha, PP Pitkovická stráž, 19.7.1986, A. Kůrka leg.; **5956** – Buchar & Růžička (2002) (mylně jako *Ch. oncognathum*), J. Dolanský rev.; **5958** – Řezáč (2004) (mylně jako *Ch. virescens*), J. Dolanský rev.; Bílé Vchynice, 8.10.2008, 1 juv., 13.4.2009, 1♂, 4♀, J. Dolanský leg.; **5960** – Lázně Bohdaneč, 6.9.2007, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), J. Dolanský leg.; Lázně Bohdaneč, Na Kovárně, 27.4.2008, 3♂, 7♀, 6.5.2008, 5♂, 3♀, 17.8.2008, 14 juv., 6.10.2009, 1 subad. ♀, J. Dolanský leg.; **6050** – Buchar & Růžička (2002) (mylně jako *Ch. virescens*), J. Dolanský rev.; Srbsko u Berouna, Komárkova lesostep, 2.5.–6.1999, 1♂, L. Kubcová leg.; Srbsko u Berouna, 26.9.2006, 22 juv. (12♂, 8♀ doch.), J. Dolanský leg.; **6051** – Kůrka et al. (2007), J. Dolanský rev.; Radotín, 2.5.1961, 1♂, E. Žďárková leg. (Forschungsinstitut und Naturmuseum Senckenberg – Frankfurt Am Main coll., No. 17671), J. Dolanský rev.; **6451** – Buchar & Růžička (2002) (mylně jako *Ch. virescens*), J. Dolanský rev.; **6747** – Čepice, PR Čepičná, 30.4.–1.6.2007, 1♀, J. Erhart leg.; **6866** – Brno, Hády, 23.4.2007, 2♀, J. Dolanský leg.; **6965** – Medlov u Pohorelic, 6.5.2006, 1♀, J. Dolanský leg.; **6968** – Želetice, NPP Na Adamecích, 26.6.2004, 1♂, V. Hula leg.; **7065** – Buchar & Růžička (2002) (mylně jako *Ch. virescens*), J. Dolanský rev., viz Bryja et al. (2005); **7162** – Znojmo, Kraví hora, 10.8.2007, 1 juv., J. Dolanský leg.; **7165** – Bryja et al. (2005), J. Dolanský rev.; Dunajovice, Dunajovické kopce, 6.6.2008, 1♀, K. Spitzer leg. (J. Dolanský coll.); **7262** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev.; **7266** – Bryja et al. (2005), J. Dolanský rev.

Cheiracanthium effossum Herman, 1879

5852 – Kůrka et al. (2007), J. Dolanský rev.; **5857** – Dolanský (2003) (mylně jako *Ch. oncognathum*), J. Dolanský rev.; Hradčany, PR Bář, 3.3.2011, 1 subad. ♂ (1♂ doch.), O. Košulič leg.; **6050** – Buchar & Růžička (2002) (mylně jako *Ch. oncognathum*),

J. Dolanský rev.; Kubcová & Buchar (2005), J. Dolanský rev.; **6051** – Buchar & Růžička (2002) (mylně jako *Ch. virescens*), J. Dolanský rev., viz Kůrka et al. (2007); **6866** – Brno, Hády, 3.4.2007, 1♂, J. Dolanský leg.; **6868** – Nevojsice, NPP Malhotky, 26.7.2004, 1♀, V. Hula leg.; **7065** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev., viz Bryja et al. (2005); **7067** – Bořetice, Zázmoniky, 22.9.2009, 1 subad. ♂ (1♂ doch.), J. Dolanský leg.; **7161** – Podmolí, Šobes, 5.10.2010, 1 subad. ♂, S. Macík leg.; **7162** – Znojmo, Kraví hora, 10.8.2007, 2 juv., 24.9.2007, 6 subad. ♂, 6 subad. ♀, 1 juv. (6♂, 6♀ doch.), 21.4.2008, 1♂, 1♀ J. Dolanský leg.; **7165** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev., viz Bryja et al. (2005); **7266** – Bryja et al. (2005), J. Dolanský rev., Sedlec, Skalky, 29.9.2006, 1 subad. ♂ (1♂ doch.), J. Dolanský leg.

***Cheiracanthium elegans* Thorell, 1875**

6472 – TeplICE nad Bečvou, NPR Hůrka, 8.6.2011, 1♂, O. Machač leg. et det.; **6864** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev.; **7065** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev., viz Bryja et al. (2005); **7067** – Velké Pavlovice, 25.5.2005, 1♂, J. Erhart leg.; **7068** – Mutěnice, 13.5.2011, 2 subad. ♂, 1♀ (2♂ doch.), J. Dolanský leg.; **7165** – Bryja et al. (2005), J. Dolanský rev.; Pavlov, 7.5.2006, 1 juv., (1 subad. ♀ doch.), J. Dolanský leg., Horní Věstonice, 2.7.–4.8.2009, 1♀, O. Košulič leg.; **7166** – Bryja et al. (2005), J. Dolanský rev.; **7168** – Mutěnice, PP Návky, 13.5.2011, 1 juv., R. Michalko leg. (J. Dolanský coll.).

***Cheiracanthium erraticum* (Walckenaer, 1802)**

5248 – Růžička & Hajer (2002); **5250** – Sněžník, 24.5.2007, 1 juv., S. Korenko leg.; **5453** – Kůrka et al. (2006); **5546** – Roušar (2010); **5553** – Kůrka et al. (2006); **5851** – Kůrka et al. (2007); **5853** – Kůrka et al. (2007); **5854** – Káraný, 9.5.2006, 1 subad. ♂, 1 subad. ♀ (1♂, 1♀ doch.), J. Dolanský leg.; **5855** – Přerov nad Labem, 5.6.1968, 1♀, J. Buchar leg.; **5856** – Písková Lhota, 15.8.2011, 1♀, J. Dolanský leg.; **5857** – Oškobrhn, 13.7.2005, 1♀, J. Dolanský leg.; **5858** – Hradištko, Proudnický rybník, 9.6.2009, 1♀, J. Dolanský leg.; Chořovice, Bludy, 17.5.–3.6.2002, 1♂, B. Mocek leg. (J. Dolanský coll.); **5860** – Dříteč, 26.5.2009, 1♀, 27.6.2005, 1♂, 1♀, 1.9.2005, subad. ♂ (1♂ doch.), 17.4.2007, 1♂, 21.5.2009, 1♀, J. Dolanský leg.; **5861** – Dříteč, 27.6.2005, 1♀, J. Dolanský leg.; **5953** – Kůrka et al. (2007); **5959** – Bezděkov, 5.5.2007, 2♀, 19.5.2004, 5♂, 6♀, 2 juv., 4.9.2005, juv., 17.10.2007, juv., 31.3.2008, 1 subad. ♂ (1♂ doch.), 27.5.2010, 1♂, J. Dolanský leg.; **5960** – Stéblová, 7.6.2004, 1♀, 5.6.2006, 2♀, J. Dolanský leg.; Lázně Bohdaneč, 2.9.2007, juv., 5.6.2008, subad. ♂ (1♂ doch.), 23.9.2008, 2 juv., J. Dolanský leg.; **5962** – Dolní Jelení, 20.9.2009, subad. ♂, J. Dolanský leg.; **6050** – Srbsko, 11.5.2005, 1♂, J. Dolanský leg.; **6149** – Osek u Hořovic, 3.8.2011, 1♀, J. Dolanský leg.; Tlustice, 31.6.2011, 1♀, J. Dolanský leg.; **6177** – Karviná, kalová nádrž Pilňok, 28.6.1905, 1♂, J. Šuhaj leg.; **6262** – Svatoň (2006); **6360** – Svatoň (2006); **6361** – Svatoň (2006); **6375** – Majkus (2007); **6452** – Hluboká nad Vltavou, Zámostí, 6.9.2006, 1 juv. (1♀ doch.), J. Erhart leg.; **6866** – Brno, Hády, 16.9.2005, juv. (1♂ doch.), 5.5.2006, 3 subad. ♂ (3♂ doch.), 6.5.2006, subad. ♀ (1♀ doch.), 23.4.2007, juv. (1♀ doch.), J. Dolanský leg.; **6867** – Bučovice, PR Šévy, 6.3.2010, 1 subad. ♀, V. Hula leg.; **6966** – Nikolčice, 28.2.2010, 1 subad. ♀, V. Hula leg.; **7052** – Včelná, 14.6.2009, 4♀, J. Erhart leg.; **7053** – České Budějovice, 7.10.2005, 1 juv., J. Erhart leg.; Doubravice u Českých Budějovic, 18.6.2006, 1♀, J. Erhart leg.; České Budějovice, PP Kaliště, 5.9.2009, 1♀, J. Erhart leg.; **7065** – Bryja et al. (2005); **7067** – Kobylí, 7.5.2006, 3 subad. ♀ (1♀ doch.), J. Dolanský leg.; Čejč, 7.5.2006, 2 subad. ♀ (2♀ doch.), J. Dolanský leg.; **7069** – Bzenec, 13.5.2007, 1♀, J. Dolanský leg.; **7151** – Tropek (2007); **7162** – Znojmo, Kraví hora, 24.9.2007, juv., J. Dolanský leg.; **7165** – Bryja et al. (2005); **7168** – Hodonín, cihelna, 13.5.2010, 1♀, J. Dolanský leg., 10.4.2011, 1♂,

1 juv., S. Macík leg.; **7168** – Bryja et al. (2005); **7266** – Bryja et al. (2005), Sedlec, NPR Slanisko u Nesytu, 5.5.2011, 1♀, O. Košulič leg.; **7266** – Bryja et al. (2005); **7267** – Bryja et al. (2005); **7268** – Bryja et al. (2005).

***Cheiracanthium mildei* L. Koch, 1864**

5952 – Kůrka et al. (2007), J. Dolanský rev.; Praha, Viničná ul., 25.9.2008, 3 juv. (1♀ doch.), 1.10.2009, 1 juv. (1♂ doch.), 1.11.2009, 1♀, 8.6.2010, 2♀, 6.11.2010, 1 subad. ♂ (1♂ doch.), 19.4.2011, 1 subad. ♂ (1♂ doch.), J. Dolanský leg.; **5960** – Růžička & Buchar (2008), J. Dolanský rev.; Pardubice, 27.6.2007, 1♀, 22.5.2008, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), 23.9.2008, 1 subad. ♀, 12.5.2009, 1♂, 23.1.2010, 1 juv. (1 subad. ♀ doch.), 12.5.2010, 1♂, 20.1.2011, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), 14.6.2011, 1♂, J. Dolanský leg.; **6568** – Prostějov, L. Kolbová leg. (J. Dolanský coll.); **6570** – Přerov, 1 juv., O. Machač leg.; **6765** – Brno, Kounicova ul., 25.9.2007, 1 juv., 2.12.2007, 1 juv. (1♀ doch.), S. Korenko leg.; Brno, Řečkovice, 9.10.2007, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), S. Korenko leg.; Brno, MENDELU, 2.3.2010, 5 juv., V. Hula leg.; **6864** – Růžička & Buchar (2008), J. Dolanský rev.; **6865** – Růžička & Buchar (2008), J. Dolanský rev.; Brno, Starý Lískovec, 8.10.2007, 1 juv. (1♀ doch.), 31.10.2007, 1 subad. ♂, S. Korenko leg.; **6866** – Brno, Slatina, 15.9.2007, 4 juv. (1♂, 1 subad. ♀ doch.), I. Marik leg.; **6968** – Kyjov, 13.5.2010, 1♂, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), S. Macík leg.; **7067** – Čejkovice, 14.5.2010, 1♂, J. Dolanský leg.; **7068** – Mutěnice, 15.5.2011, 1 subad. ♀, J. Dolanský leg.; **7162** – Růžička & Buchar (2008), J. Dolanský rev.; Znojmo, 12.8.2007, 2 juv. (1♂ doch.), 21.4.2008, 3 subad. ♀, 1 subad. ♂ (1♂, 3♀ doch.), 12.8.2008, 1 juv. (1♂ doch.), 10.4.2010, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), J. Dolanský leg.; **7165** – Bryja et al. (2005), J. Dolanský rev.; **7168** – Moravská Nová Ves, 8.5.2010, 1♂, S. Macík leg.

***Cheiracanthium montanum* L. Koch, 1877**

5450 – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev.; **6866** – Buchar & Růžička (2002); Brno, Hády, 16.9.2005, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), J. Dolanský leg.; **7065** – Buchar & Růžička (2002), (mylně jako *Ch. erraticum*), J. Dolanský rev.; Pouzdřany, 15.1.2011, 1 subad. ♂ (1♂ doch.), O. Košulič leg.; **7066** – Kurdějov, 28.2.2010, 2♀, V. Hula leg.; Hustopeče, 7.3.2010, 1♂, V. Hula leg.; **7067** – Bořetice, 22.9.2009, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), J. Dolanský leg.; **7162** – Znojmo, 10.8.2007, 2 juv., 24.9.2007, 2 subad. ♂ (2♂ doch.), J. Dolanský leg.; **7165** – Pavlov, 7.5.2006, 1♀, J. Dolanský leg.

***Cheiracanthium oncognathum* Thorell, 1871**

5452 – Dřevčice, PR Martinská stěna, 7.4.2007, 1♀, J. Korba leg.; **5553** – Kůrka et al. (2006); **5854** – Káraný, 20.4.2003, 1♂, M. Řezáč leg.; **5958** – Uhlířská Lhota, 14.8.2008, 1 juv.; Bílé Vchynice, 8.10.2008, 1 subad. ♂, 3 juv. (2♀ doch.), 13.4.2009, 5♀, 12 juv., 19.4.2011, 1♂, 1♀, J. Dolanský leg.; **5959** – Bezděkov, 25.9.2006, 1 juv. (1 subad. ♀, 2♀ doch.), 1.10.2007, 1 subad. ♀, 2 juv. (2♀ doch.), 17.10.2007, 1 juv. (1♀ doch.), 2.5.2008, 1♂, J. Dolanský leg.; **6650** – Zlívce, 28.9.2008, 1 juv., J. Dolanský leg.; **6747** – Čepice, PR Čepičná, 25.8.–25.9.2007, 1 subad. ♂, J. Erhart leg., 31.5.2008, 1 juv., J. Dolanský leg.

***Cheiracanthium pennyi* O. P.-Cambridge, 1873**

7065 – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev., viz Bryja et al. (2005); **7067** – Hula et al. (2009), J. Dolanský rev.; Morkůvky, 2.6.2007, 1♂, O. Košulič leg.; Krumvíř, 14.5.2011, 2♂, 3 subad. ♂, 2 juv. (3♂ doch.), J. Dolanský leg.; **7068** – Mutěnice, 30.4.2011, 2♂, O. Košulič leg.; **7167** – Čejkovice, 2.6.2001, 1♂, 14.5.2010, 1 subad. ♂, (1♂ doch.), 30.5.2009, 1 subad. ♂, (1♂ doch.), 13.5.2010, 1 subad. ♂, (1♂ doch.), 14.5.2010, 2 subad.

♂, 3 subad. ♀ (2♂, 3♀ doch.), 16.5.2010, 6 subad. ♂, (6♂ doch.), 27.5.2011, 4♂, 5♀, J. Dolanský leg.

***Cheiracanthium punctorium* (Villers, 1789)**

5250 – Tisá u Ústí nad Labem, 11.10.2008, 1♀, L. Šafařová leg. (J. Dolanský coll.); **5447** – Louka u Litvínova, 5.7.2009, 1♂, R. Litovčenko (fotografie) (BioLib 2011); **5449** – Bořislav, 24.8.2009, 1♀, J. Brestovanský (fotografie) (BioLib 2011); **5450** – Čeraniště, PR Babinské louky, 27.7.2001, 1♂, 6♀, V. Hula leg., J. Buchar det.; **5550** – Keblice u Lovosic, 25.8.2008, 1♀, J. Dolanský leg.; **5552** – Štětí, 2009, 1♀, Národní muzeum – Praha coll.; **5755** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev.; **5857** – Buchar & Růžička (2002), J. Dolanský rev.; **5858** – Svojanovská (2011); Choťovice, Bludy, 9.10.2002, 3♀, B. Mocek leg. (J. Dolanský coll.); **5859** – Svojanovská (2011); **5860** – Svojanovská (2011); **5958** – Svojanovská (2011); Bílé Vchynice, 14.8.2008, 2♀, 13.4.2009, 1 juv., 17.5.2009 1 juv., J. Dolanský leg.; **5959** – Svojanovská (2011); **5960** – Svojanovská (2011); Rosice nad Labem, 2.10.2002, 1♀, 3.7.2003, 1♀, J. Dolanský leg.; Hrádek, 17.7.2006, 7♂, 18.7.2006, 1♂, J. Dolanský leg.; Lázně Bohdaneč, Na Kovárně, 21.8.2006, 27♀, 6.9.2007 1♀, 1 juv., J. Dolanský leg.; Rybitví, Horecké písníky, 22.10.2006, 3♀, J. Dolanský leg.; Stěblová, 3.7.2008, 1 subad. ♂, 1 subad. ♀ (1♂, 1♀ doch.), 22.7.2010, 1♂, 23.7.2010, 1♀, J. Dolanský leg.; **6870** – Košíky, 2003, (P. Bezděčka in lit.); **6969** – Buchlovice 2003, Osvětímány, 2003, (P. Bezděčka in lit.); **6970** – Buchlovice, 29.7.2008, 1♀, R. Ondřejková leg. (J. Dolanský coll.); Uherské Hradiště, 2003, (P. Bezděčka in lit.); **6971** – Hradčovice, 2003, (P. Bezděčka in lit.); **7063** – Miroslav, NPP Miroslavské kopce, 1.8.2008, 1♂, 1♀, V. Bryja et S. Vinkler leg., V. Bryja det.; **7065** – Pouzdřany, 18.9.2005, 1♀, J. Dolanský (pouze pozorování); **7066** – Kurdějov, 23.10.2005, 3♀, V. Hula leg. et det.; **7067** – Čejkovic, Špidlák, 27.11.2006, 4♀, S. Vinkler leg.; 12.8.2007, 1♀, J. Dolanský leg.; **7069** – Bzenec, NPR Vtěk písky, 24.7.2009, 1♀, O. Machač leg.; **7071** – Nivnice, 2003, (P. Bezděčka in lit.); Hluk, 1.7.2007, 1♂, P. Šimčík (fotografie); **7162** – Popice, Havranické vřesoviště, 2.8.2004, 1♀, J. Erhart leg.; Dyjákovičky, 20.9.2006, 2♀, M. Bartoš leg. (J. Dolanský coll.); Znojmo, Ječmeniště, 18.10.2006, 14♀, V. Křivan leg. (J. Dolanský coll.); **7165** – Mikulov, tankodrom, 18.11.2006, 35♀, J. Erhart leg.; **7171** – Javorník nad Veličkou, 2003, (P. Bezděčka in lit.); Velká nad Veličkou, 2003, (P. Bezděčka in lit.); **7266** – Lednice, Bezručova alej, 18.8.2007, 1♀, T. Nečas (fotografie) (BioLib 2011); Lednice, u Hlohoveckého rybníku, 20.8.2010, 1♀, J. Dolanský (pouze pozorování).

***Cheiracanthium virescens* (Sundevall, 1833)**

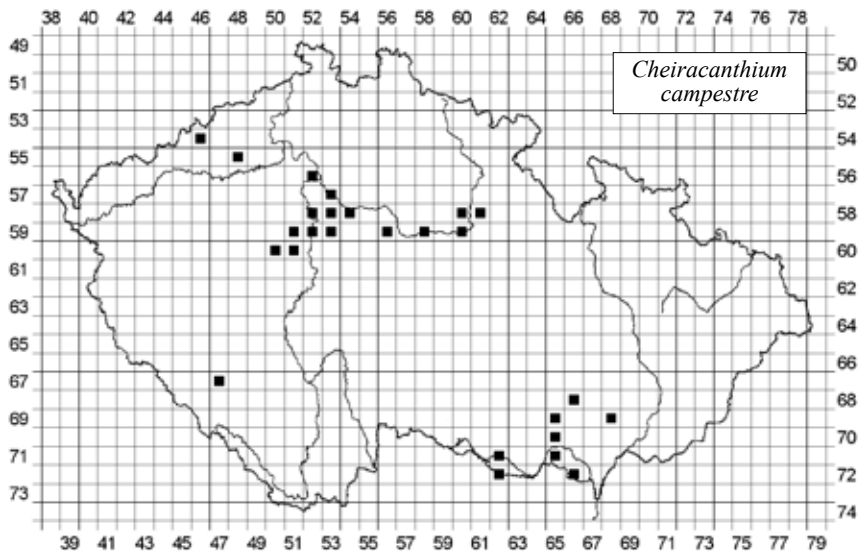
5848 – Buchar & Růžička (2002), (mylně jako *Ch. oncognathum*), J. Dolanský rev.; **5959** – Bezděkov, 12.7.2005, 1♀, 4.9.2005, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), 22.9.2005, 1♂, 17.7.2006, 1 juv., 13.8.2006, 1 subad. ♂ (1♂ doch.), 25.9.2006, 3♀, 4 juv. (3♀ doch.), 29.3.2007, 1♀, 12.4.2007, 1♂, 1♀, 21.4.2007, 1♀, 22.4.2007, 2♂, 2♀, 27.4.2007, 5♀, 17.6.2007, 1♀, 1 juv. (1♀ doch.), 5.8.2007, 8 juv., (2♀ doch.), 17.9.2007, 1♂, 1♀ 2 juv., 1 subad. ♀ (2♀ doch.), 1.10.2007, 4♂, 5♀, 3 juv., 4 subad. ♂, 3 subad. ♀ (3♂, 3♀, 1 subad. ♂ doch.), 17.10.2007, 1♂, 1♀, 1 juv., 1.11.2007, 1 subad. ♂ (1♂ doch.), 21.3.2008, 1 subad. ♂ (1♂ doch.), 31.3.2008, 2♂, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), 17.8.2008, 2♂, 3 juv., J. Dolanský leg.; **5960** – Lázně Bohdaneč, Na Kovárně, 21.8.2003, 1 subad. ♀ (1♀ doch.), 27.4.2008, 3♂, 1♀, 6.5.2008, 1♂, 23.9.2008, 2♂, 6.10.2009, 2♂, J. Dolanský leg.; **5962** – Nová Ves u Choceň, 24.6.2006, 3 juv., 7.7.2006, 1 juv. (1♀ doch.), 24.8.2007, 2 juv., 25.8.2007, 1 subad. ♂, 4 juv., (1♂ doch.), J. Dolanský leg.; **6259** – Proseč, lom Peklo, 26.5.–9.6.1979, 1♀, V. Růžička leg.; **6275** – Ostrava Hrabůvka, 18.9.2001, 1♂, Z. Majkus leg.; **6954** – Třeboň, u rybníku Kaňov, 11.4.1963, 1♀, J. Buchar leg.; **6955** – Buchar & Růžička (2002), (mylně jako *Ch. oncognathum*), J. Dolanský rev.

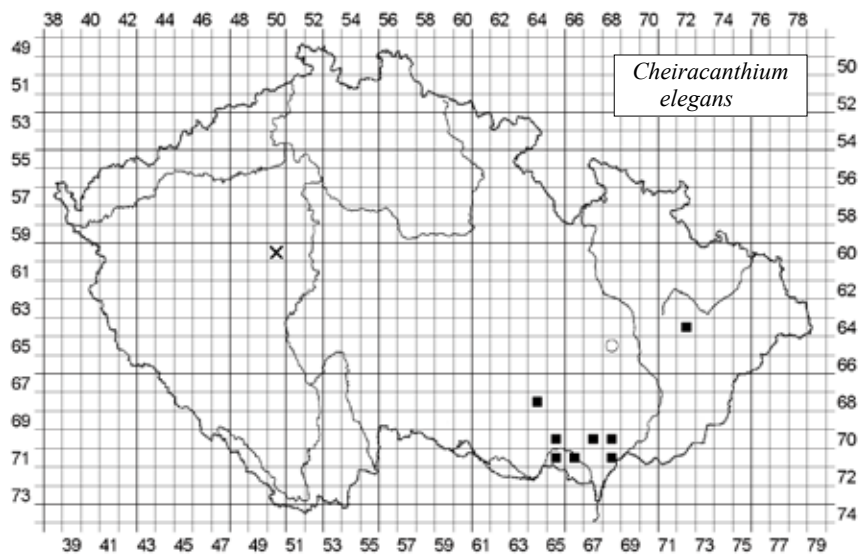
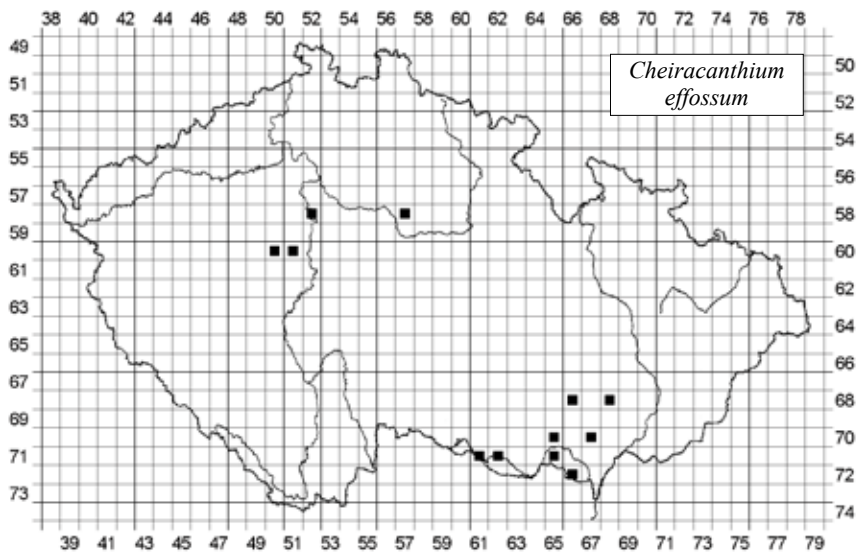
Rozšíření západnic rodu *Cheiracanthium* v České republice.

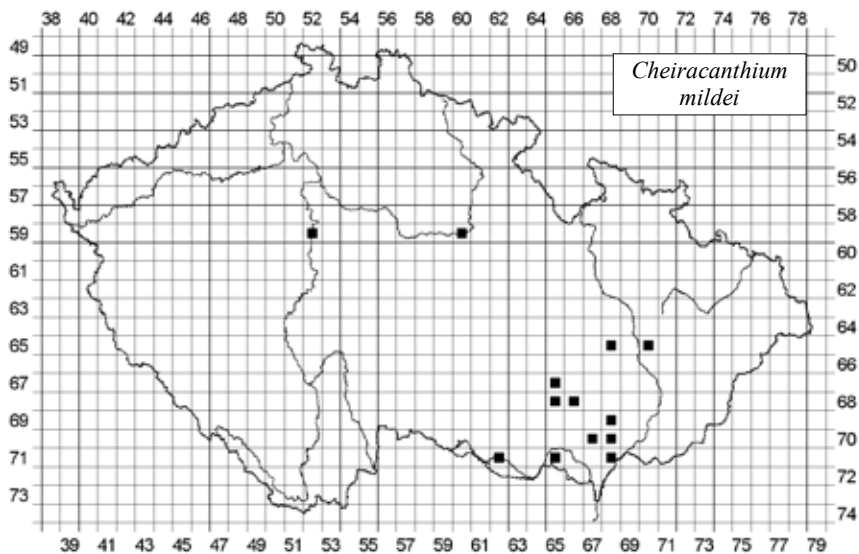
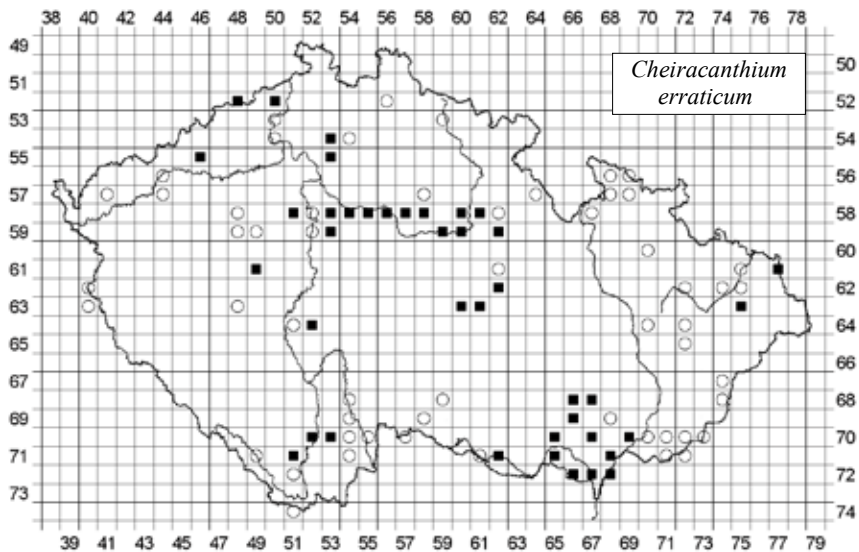
Distribution of *Cheiracanthium* spiders in Czechia.

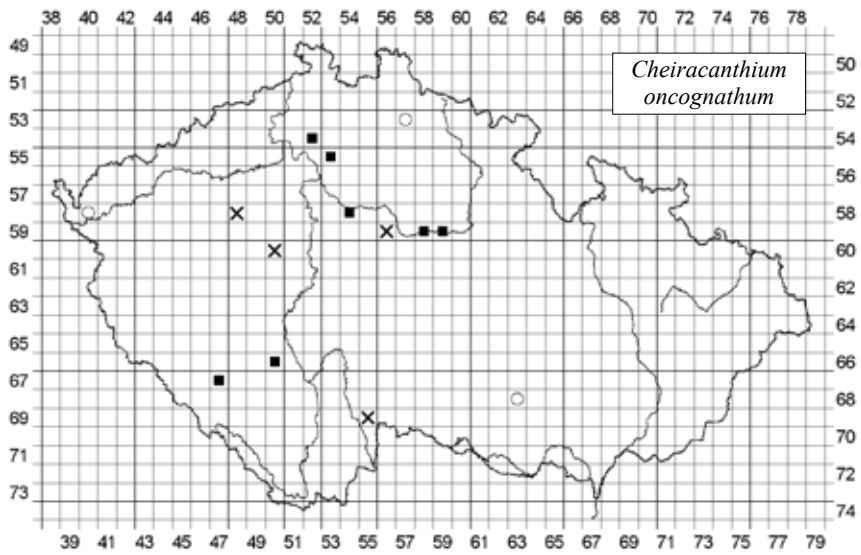
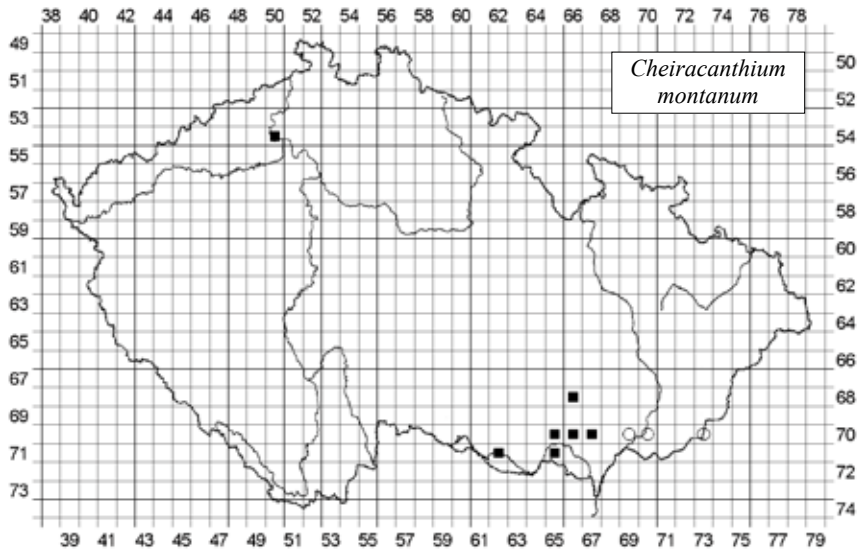
Legenda k síťovým mapám:

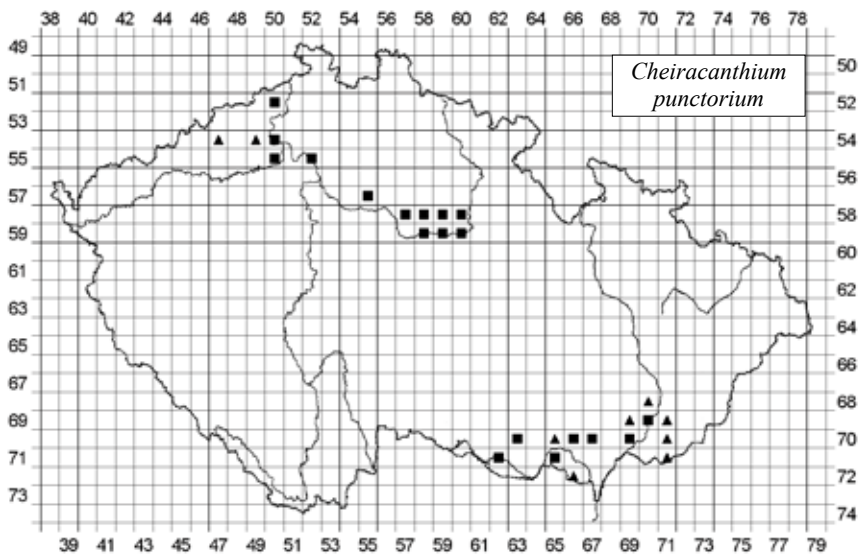
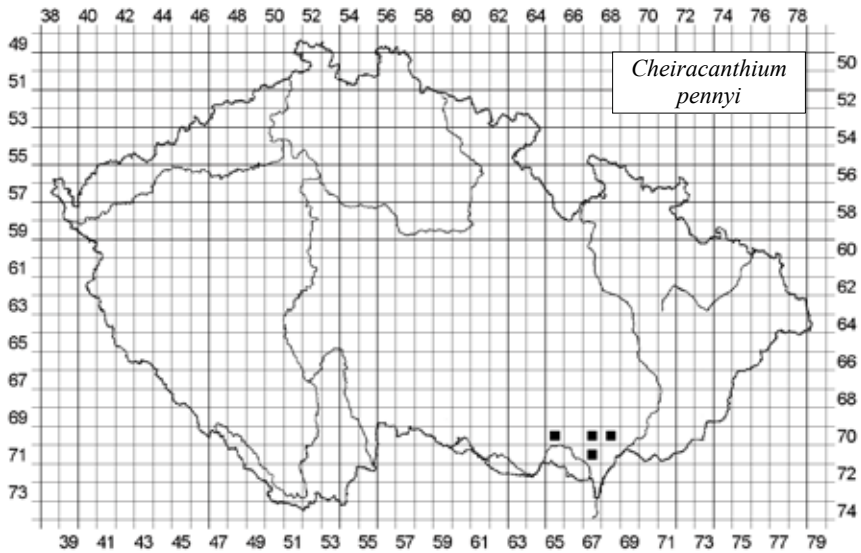
- revizí ověřený údaj uvedený v Katalogu pavouků ČR (BUCHAR & RŮŽIČKA 2002) nebo nový údaj
square – revised data from the Catalogue of spiders of the Czech Republic (BUCHAR & RŮŽIČKA 2002), or new data
- revizí neověřený údaj, uvedený v Katalogu pavouků ČR (BUCHAR & RŮŽIČKA 2002)
circle – unrevised data from the Catalogue of spiders of the Czech Republic (BUCHAR & RŮŽIČKA 2002)
- × mylně determinovaný údaj, uvedený v Katalogu pavouků ČR (BUCHAR & RŮŽIČKA 2002)
cross – misidentified data from the Catalogue of spiders of the Czech Republic (BUCHAR & RŮŽIČKA 2002)
- ▲ údaj bez dokladového sbírkového exempláře, determinováno např. podle fotografie (pouze u druhu *Ch. punctorium*)
triangle – data without collected material, determined according to photo for example (only for *Ch. punctorium*)

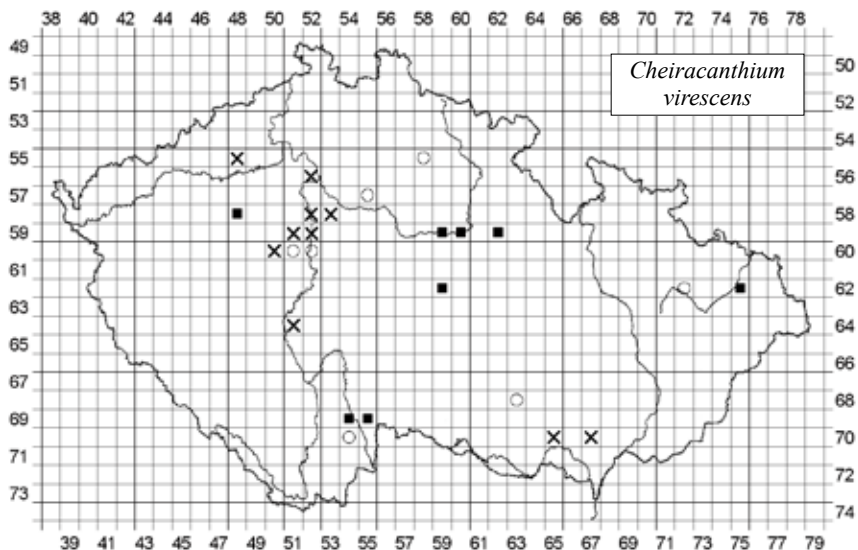

Diskuze

Revizí dostupného materiálu západnic rodu *Cheiracanthium* byl z území České republiky ověřen výskyt deseti druhů. Výskyt dalších dvou druhů, které svým výskytem zasahují na území střední Evropy, nelze vyloučit. Jedná se o druh *Cheiracanthium rupestre* Herman, 1879, jehož nejbližší výskyt je znám ze sousedního Slovenska (GAJDOŠ et al. 1999), kde se vyskytuje na lesostepních stráních. Druhým druhem je velmi vzácná západnice *Cheiracanthium gratum* Kulczyński, 1897 s výskytem na písčinech středního Maďarska a severního Německa (MERKENS & WUNDERLICH, 2000).

Velký posun nastal ve znalostech rozšíření u druhu *Ch. campestre* na našem území. Vzhledem k jeho absenci v česky psaném klíči našich pavouků (MILLER 1971) a nejasností v determinaci samic byla většina nálezů dříve mylně určena jako *Ch. virescens*. Pro rozlišení *Ch. campestre* a *Ch. virescens* – viz DOLANSKÝ (2009).

Podobná situace byla u druhu *Ch. effossum*, kde část samic byla ve sbírkách mylně determinována jako *Ch. virescens*. Nové nálezy u tohoto druhu plně dokládají jeho úzké vazby na stromové a keřové patro (KUBCOVÁ & BUCHAR 2005). Výskyt převážně na větvích stromů a keřů byl zjištěn i u dalších dvou druhů – *Ch. mildei* a *Ch. elegans*. Ostatní druhy se pohybují převážně v bylinném patře.

Z trojice podobných druhů – *Ch. erraticum*, *Ch. montanum* a *Ch. pennyi* se první jeví jako hojný, široce rozšířený druh, další dva naopak jako vzácné stepní druhy. *Ch. montanum* je na lokalitách obtížně nalezitelný druh, vzhledem k dospívání brzy na jaře a absenci nápadných zámotků na vrcholcích travin. *Ch. pennyi* se na Moravě vyskytuje na písčitých terasách a kolem polních cest mezi vinohrady na řídké bylinné vegetaci. V sousedním Slovensku obývá i přírodě blízká písčinná stanoviště jako je například Čenkovská step (J. BUCHAR et J. DOLANSKÝ leg.). V Bulharsku byl nalezen i na zcela odlišném biotopu, mezofilní louce ve vyšších polohách (Baykalsko, 880 m n. m., J. DOLANSKÝ leg.).

Dosti obtížné je nalézt na lokalitách *Ch. oncognathum* a *Ch. campestre*, účinná je především metoda nočního smyku. *Ch. oncognathum* byl následně nalezen i na lokalitách, kde předtím nebyl zachycen během intenzivního arachnologického průzkumu běžnými metodami – například lokalita Bezděkov nebo Čepičná. Cenné jsou údaje od M. Řezáče a J. Korby, kteří našli jedince individuálním sběrem v zámotcích vytvořených v písku a v detritu nehluboko pod povrchem země.

U druhů *Ch. effossum* a *Ch. elegans* je účinnou metodou sběru noční sklepávání větví stromů a keřů. Výskyt posledně jmenovaného druhu byl u nás ověřen pouze na Moravě, údaje z Českého krasu se ukázaly jako mylné. *Ch. elegans* žije na lesostepních stráních, ve starých sadech a na lesních okrajích. Dosud nebyl nalezen na společné lokalitě s *Ch. effossum*, přestože žije ve stejné oblasti a obývá podobný typ biotopů.

U dvou druhů – *Ch. mildei* a *Ch. punctorium* probíhá v současném období na území naší republiky expanze. U nás není znám jediný údaj o výskytu *Ch. mildei* před rokem 2000, přestože se trvale vyskytoval v sousedním Slovensku. Nyní je běžný na jižní Moravě, v Čechách je doložen z Prahy a z Pardubic. Jeho výskyt lze předpokládat i jinde v teplejších oblastech. Druh *Cheiracanthium punctorium* se u nás začal objevovat v devadesátých letech minulého století. Staré údaje se zakládají na těžko ověřitelných nálezech, údaj z roku 1958 z Pouzďřan se zakládal na mylné determinaci. Na nově osídlených lokalitách se někdy vyskytuje v nápadně početných populacích. Je to náš největší a nejnápadnější druh rodu. Díky velkým zámotkům na vrcholcích travin, ve kterých zůstávají samice i po uhynutí, lze jeho výskyt na lokalitách zjišťovat celoročně.

Závěr

Zápřednice ladní – *Cheiracanthium campestre* Lohmander, 1944

Žije v teplejších částech Čech a Moravy, kde obývá přírodě blízké stepní a písčinné lokality, ale i člověkem silně ovlivněné nebo umělé prostředí úložišť elektrárenského popílku, pískoven nebo nízkých suchých trávníků v okolí lidských sídel. Na některých lokalitách se vyskytuje ve vysokých populačních hustotách. Žije dosti skrytým způsobem života, přes den se ukrývá v nenápadných zámotcích na bázi stonků trav, v mechu a detritu. Dospívá na jaře v dubnu a začátkem května. Oproti blíže příbuznému druhu *Ch. virescens* preferuje *Ch. campestre* sušší otevřené plochy s xerothermni vegetací.

Zápřednice ostruhová – *Cheiracanthium effossum* Herman, 1879

Dosti teplomilný druh, vyskytující se u nás jen v nejteplejších oblastech Čech a na jižní Moravě. Žije na lesostepních lokalitách a xerothermních lesních lemech, kde obývá keře a větve osluněných stromů, nejčastěji dubů. Pouze brzy na jaře, v období dospělosti lze nalézt jedince na zemi pod kameny a různými předměty. Lokality se nacházejí výhradně na ochranně cenných plochách, většinou v maloplošných chráněných územích.

Zápřednice ozdobná – *Cheiracanthium elegans* Thorell, 1875

V rámci České republiky je tento druh doložen pouze z Moravy. Žije na slunných lesních okrajích, ve starých sadech a na křovinách. Během dne lze sklepat jednotlivé kusy z větví stromů a keřů, v noci je lze občas nasmýkat i na trávě. Dospívá během května a června. Jeho přítomnost na lokalitě lze zjistit i podle výskytu mláďat, která lze dobře identifikovat podle nápadně zelenavého zbarvení abdomenu a dvojice trnů na spodní straně uprostřed předposledního článku (metatarsu) předních nohou (ostatní podobně zbarvené druhy mají jen dva trny na bázi a jeden na konci článku).

Zápřednice mokřadní – *Cheiracanthium erraticum* (Walckenaer, 1802)

Euryekní druh, který žije pravděpodobně plošně na celém území našeho státu. Obývá všechny typy travnatých biotopů od otevřených xerotermů po mokřadní louky a lesní cesty. Netoleruje pouze vícekrát ročně kosené plochy. Dospívá v květnu a červnu. Velikostí a zbarvením je podobný dvěma vzácným teplomilným druhům – *Ch. montanum* a *Ch. pennyi*.

Zápřednice Mildeova – *Cheiracanthium mildei* L. Koch, 1864

Tento druh u nás žije semisyntropně. Přes léto se vyskytuje převážně na stromech a keřích. Na podzim často obývá i vnější zdi domů a jiných staveb, odkud koncem podzimu proniká do interiérů budov. Koncem dubna se v subadultním stadiu opět objevuje na vnějších zdech domů. Dospívá během května. Dospělí jedinci jsou snadno determinovatelní, samčím i samičím kopulačním ústrojím se morfologicky výrazně liší od ostatních středoevropských druhů. Nyní je běžný na jižní Moravě ve městech i na vesnicích, v Čechách je doložen zatím z Prahy a z Pardubic, ale lze předpokládat jeho výskyt postupně i v dalších sídlech v teplejších oblastech.

Zápřednice karmínová – *Cheiracanthium montanum* L. Koch, 1877

Teplomilný druh obývající řídké louky a pastviny stepního charakteru. V Čechách je znám z jediné lokality na kopci Lovoši u Lovosic. Na jižní Moravě je jeho výskyt častější. Celkovým vzhledem se velmi podobá hojněmu druhu *Ch. erraticum*, ve střední Evropě dorůstá většinou menší velikostí než *Ch. erraticum*, ale intervaly velikostí obou druhů se překrývají. Dospívá brzy na jaře s maximem asi na začátku dubna. Je obtížné jej nalézt běžnými metodami arachnologického průzkumu. Většina lokalit se nachází na ochrannářsky cenných plochách, často v maloplošných chráněných územích.

Zápřednice křovinná – *Cheiracanthium oncognathum* Thorell, 1871

O výskytu tohoto druhu na našem území bylo donedávna málo údajů. Je to zřejmě způsobeno velmi skrytým způsobem života. Dospívá během dubna. Osídlované biotopy mají charakter lesních lemů na písčitém podloží, strmé stráně s řídkou travní vegetací nebo skalní výchozy s hlinitými lavicemi. *Ch. oncognathum* u nás obývá termofytikum a jižně exponované příhodné habitaty v mezofytiku, vždy na okraji lesa. Na biotopy stepního charakteru zřejmě neproniká.

Zápřednice Pennyova – *Cheiracanthium pennyi* O. P. -Cambridge, 1873

Teplomilný druh, v naší republice doložený pouze z jižní Moravy. Je nalézán na drobných stráňkách mezi terasami poliček nebo vinic a okolo polních cest. Zde žije na řídké, většinou částečně ruderální travinné vegetaci s hojností obnažených plošek lehké hlinitopísčité půdy. Na osídlených lokalitách je druh většinou přítomen ve vysoké populační hustotě. Díky početným zámotkům na vrcholcích vegetace (často preferuje loňská suchá květenství řebříčku) jej lze při pečlivějším průzkumu lokality snadno najít. Dospívá v květnu a červnu, o něco později než *Ch. erraticum*.

Zápřednice jedovatá – *Cheiracanthium punctorium* (Villers, 1789)

Druh nápadný svou velikostí i poměrně velkými zámotky na vrcholcích luční vegetace. Obývá suché i podmáčené louky. Zmíněné zámotky začínají mláďata budovat v květnu, kdy dosahují velikosti zhruba 5 mm. Během vývoje staré úkryty opouštějí a budují si nové zámotky, které u dospělců dosahují velikosti několika centimetrů. Obzvláště velké a pevné

zámotky budují dospělé samice, které v nich hlídají kokon s vajíčky a čerstvě vylíhlá mláďata. Pokud roste na lokalitě třtina křovištní (*Calamagrostis epigejos*), většina zámotků je na jejím květenství. Během podzimu v uvedeném zámotku (po jeho opuštění mláďaty) samice setrvává a zde umírá. *Ch. punctorium* dospívá od konce června do začátku srpna. Staré zámotky s mrtvými samicemi lze nalézt i během následující sezóny. Na našem území druh expandoval od devadesátých let minulého století. Je poměrně teplomilný, nyní je znám z jižní Moravy, Českého středohoří a některých částí Polabí.

Zářednice zelenavá – *Cheiracanthium virescens* (Sundevall, 1833)

Obývá trochu méně vyprahlé biotopy než příbuzný druh *Ch. campestre* (vzácně se mohou vyskytovat i na společné lokalitě). Většinou se jedná o výslunné lesní okraje a cesty nebo trvalejší lesní paseky na písčitém podloží, často s přítomností vřesu (*Calluna vulgaris*). U nás se *Ch. virescens* vyskytuje v termofytiku i mezofytiku, ale spíše v nížinách a na teplejších lokalitách. Druh je v naší krajině patrně vzácnější než se dříve soudilo, většina sbírkového materiálu z ČR, původně určeného jako *Ch. virescens* byla redeterminována jako *Ch. campestre*.

Poděkování:

Srdečně děkuji všem, kteří poskytli materiál k revizi, zvláště pak členům České arachnologické společnosti, za konzultace a pomoc při výzkumu zářednic.

Za badatelské zpřístupnění sbírek uplatněných v této studii děkuji Národnímu muzeu v Praze – RNDr. Antoninu Kůrkovi, Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy – prof. Janu Bucharovi a Forschungsinstitut und Naturmuseum Senckenberg ve Frankfurtu nad Mohanem – Dr. Peterovi Jägerovi a Julii Altmann.

Agentuře ochrany přírody a krajiny České republiky děkuji za poskytnutí mapové vrstvy z Mapování biotopů soustavy Natura 2000.

Výzkum byl podpořen Ministerstvem kultury České republiky jako projekt VaV DE06P04OMG002.

Summary

The material of ten species of *Cheiracanthium* spiders from Czechia was revised. Distribution maps are given. Phenological, ecological and habitat preferences are discussed. Distribution areas of two species – *Cheiracanthium mildei* and *Ch. punctorium* expanded in the territory of Czechia during last two decades.

Literatura

- ALMQUIST S., 2006: Swedish Araneae, part 2, families Dictynidae to Salticidae. *Insect Syst. Evol., Suppl.* 63: 285–601.
- BioLib – Biological Library. *Citováno* 20.8.2011. Dostupné na: <http://www.biolib.cz>
- BUCHAR J. & RŮŽIČKA V., 2002: Catalogue of spiders of the Czech Republic. *Peres, Praha*, 351 pp.
- DOLANSKÝ J., 2003: Arachnofauna písčín a bílých strání východních Čech [Spiders of Eastbohemian sandy habitats and sliding chalk slopes]. *Vč. sb. přír. – Práce a studie* 10 [2002]: 285–310 (in Czech, English summary).
- DOLANSKÝ J., 2009: Poznámky k morfologii, fenologii a stanovištním nárokům zářednic *Cheiracanthium virescens* (Sundevall, 1833) a *Cheiracanthium campestre* Lohmander, 1944 (Araneae, Miturgidae) [Contribution to the knowledge of the morphology, phenology and environmental factors of the yellow sac spiders *Cheiracanthium virescens* (Sundevall, 1833) and *Cheiracanthium campestre* Lohmander, 1944

- (Araneae, Miturgidae)]. *Vč. sb. přír. – Práce a studie 16: 137–141, 189 (in Czech, English summary).*
- DOLANSKÝ in prep.: Taxonomic remarks and key of Central European species of the genus *Cheiracanthium* (Araneae, Miturgidae) – in prep.
- GAJDOŠ P., SVATOŇ J. & SLOBODA K., 1999: Katalóg pavúkov Slovenska. *Ústav krajinskej ekológie SAV (Bratislava), 337 pp.*
- HEIMER, S. & NENTWIG W. 1991: Spinnen Mitteleuropas: Ein Bestimmungsbuch. *Verlag Paul Parey, Berlin, 543 pp.*
- HERMAN O., 1879: Magyarország pók-faunája. *Budapest, 3: 394 pp.*
- CHYZER C. & KULCZYŃSKI W. 1897: Araneae hungariae. *Budapest, 2: 151–366.*
- KOCH L. 1866: Die Arachniden – Familie der Drassiden. *Nürnberg, Hefte 1–6, 304 pp.*
- KUBCOVÁ L. & BUCHAR J., 2005: Biologische Beobachtungen an Spinnen der Waldsteppe. *Linzer biol. Beitr. 37: 1325–1352.*
- KŮRKA A., 2010: Dosavadní poznatky o pavoucích (Araneae) Kolínska. [Present knowledge of the spider fauna (Araneae) in the Kolín region]. *Práce Muzea v Kolíně, Řada Přírodovědná 9: 53–91 (in Czech, English summary).*
- KŮRKA A., BUCHAR J., KUBCOVÁ L. & BRYJA V., 2006: Pavouci (Araneae) CHKO Kokořínsko [Spiders (Araneae) of Kokořínsko Protected Landscape Area]. *Bohemia centralis 27: 91–135 (in Czech, English summary).*
- KŮRKA A., BUCHAR J. & ŘEZÁČ M., 2007: Pavouci (Araneae) Prahy [Spiders (Araneae) of Prague city (Czech Republic)]. *Natura Pragensis 18: 5–126 (in Czech, English summary).*
- MAJKUS Z., 2007: Pavouci (Araneae) Přírodní památky Kamenná (Podbeskydská pahorkatina) [Spiders (Araneae) of the Natural Monument Kamenná (Podbeskydská pahorkatina Hilly land)]. *Práce a Stud. Muz. Beskyd (Přír. Vědy) 19: 59–64 (in Czech, English summary).*
- MERKENS, S. & WUNDERLICH J., 2000: Zwei für Deutschland neue Spinnenarten (Araneae): *Enoplognatha serratosignata* (L. Koch) (Theridiidae) und *Cheiracanthium gratum* Kulczyński (Clubionidae). *Arachnologische Mitteilungen 19: 41–48.*
- MILLER F., 1971: Řád Pavouci – Araneida [Order Spiders – Araneida]. In Daniel M. & Černý V. (eds), Klíč zvířeny ČSSR IV [Key to the fauna of Czechoslovakia IV]. *ČSAV, Praha, pp. 51–306 (in Czech).*
- REIMOSER E., 1937: Spinnentiere oder Arachnoidea. VII. Gnaphosidae oder Plattbauchspinnen. In *Die Tierwelt Deutschlands. Jena, 33(16): 1–41.*
- ROBERTS M. J., 1998: Spinnengids. *Tirion, Baarn, Netherlands, 397 pp.*
- ROUŠAR A., 2010: Pavouci (Araneae) a sekáči (Opiliones) mokřadu u Droužkovic. Spiders (Araneae) and harvestmen (Opiliones) of wetland at Droužkovice. *Sborník Oblastního muzea v Mostě, řada přírodovědná 31 [2009]: 23–30 (in Czech, English summary).*
- RŮŽIČKA V. & HAJER J., 2002: Pavouci rašeliníště „U jezera“ v Krušných horách [Spiders of the peat bog „U Jezera“ in Krušné Hory Mts. (North Bohemia)]. *Sborník Okresního muzea v Mostě, řada přírodovědná 24: 5–10 (in Czech, English summary).*
- RŮŽIČKA V. & BUCHAR J., 2008: Dodatek ke katalogu pavouků České republiky 2001–2007 [Supplement to the Catalogue of Spiders of the Czech Republic 2001–2007]. *Sborník Oblastního muzea v Mostě, řada přírodovědná 29–30 [2007/2008]: 3–32 (in English and Czech).*
- ŘEZÁČ M., 2004: Spiders and harvestmen (Arachnida: Araneae, Opiliones) on an abandoned ore-washery sedimentation basin near Chvaletice. In Kovář P. (ed.), Natural recovery of human-made deposits in landscape (biotic interactions and ore/ash-slag artificial ecosystems). *Academia, Praha, pp. 311–323.*

- SIMON E. 1932: Les arachnides de France. Tome VI. Synopsis général et le Catalogue des espèces françaises de l'Ordre des Araneae; 4e partie. *Paris*, 6: 773–978.
- STERGHIU C., 1985: Fam. Clubionidae. In Fauna Republicii Socialiste România: Arachnida, Volumul V, Fascicula 4. *Academia Republicii Socialiste România, Bucharest*. 5 (4): 168 pp.
- SVATOŇ J., 2006: Pavouci (Araneae) Žďárských vrchů. *Faunisticko-ekologická studie* [Spiders (Araneae) of the Žďárské vrchy Mts. Faunistic and ecology study]. *Parnassia 1. AOPK ČR, Správa CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou*, 100 pp. (in Czech, English summary).
- SVOJANOVSKÁ H., 2011: Rozšíření a ekologie západnice jedovaté *Cheiracanthium punctorium* ve východním Polabí [Distribution and ecology of the spider *Cheiracanthium punctorium* in the east Labe riven basin]. *MSc. thesis, University of Hradec Králové*, 49 pp.

Došlo: 31. 8. 2011